

Необходимо обеспечивать психолого-педагогическое сопровождение профессиональной деятельности воспитателя, чтобы избежать синдрома эмоционального выгорания.

Таким образом, важными для коммуникативной деятельности педагога инклюзивного образования являются следующие компетенции: владеет знаниями об особенностях психофизического развития детей разных категорий; готов к самообразованию и повышению квалификации; владеет широким педагогическим инструментарием; эмпатичен, толерантен; умеет работать в команде; анализирует свою педагогическую деятельность и работает над повышением уровня удовлетворения ею.

Список использованных источников

1. Алехина С.В. Профессиональная готовность воспитателя к работе в условиях инклюзивного образования // Педагогика и психология. – 2012. - №3-4. – С.164-171.
2. Мустояпова А.С., Шуриева А.Б. История становления и развития идеи инклюзивного образования // Вестник КазНПУ. - (<https://articlekz.com/article/19462>)
3. Хитрюк В.В. Формирование инклюзивной готовности будущих педагогов в условиях высшего образования: автореф. дис. докт.пед.наук. - Калининград, 2015. - 54 с.

УДК376. 3

Алшинбаева С.Ж.
п.ғ.м., аға оқытушы

Заркенова Л.С.
аға оқытушы Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Кафедра Арнайы және инклюзивті білім беру,
Қазақстан, Қарағанды қ, akbota_66@bk.ru, ljazzka@mail.ru

ҮШІНШІ ДЕНГЕЙДЕГІ ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ТІЛІНІҢ ДАМЫМАУЫ БАР БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНДА ДИАЛОГТЫҚ СӨЙЛЕУДІ ДАМУ ТУРАСЫНДА ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация. Адамдардың әлеуметтік өзара әрекеттесуі ауызша да, вербалды емес те жүзеге асырылады, бірақ ақпаратты беру мен қабылдаудағы жетекші рөл диалогқа жатады. Диалогтік өзара іс-қимыл бізге өз тілектерімізді білдіруге, түсінуге қол жеткізуге, өзекті мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Онтогенездегі диалогтық сөйлеуді дамыту салыстырмалы түрде ерте және өздігінен жүзеге асырылатыны белгілі, бірақ қарым-қатынас сұхбаттасушысының әсерінен және пәндік іс-әрекетке негізделген. Балалардың диалогтық сөйлеуінің мазмұны олардың өзекті мүдделеріне, жетекші қызмет түріне байланысты. Диалог жүргізу дағдыларын игере отырып, бала әлемді таниды, әлеуметтік байланыстарды игереді; оның танымдық саласы белсенді дамып келеді, сөйлеу ойлау қабілеті қалыптасады, бұл Л.С. Выготский, Н. Н. Горелов, Н. Н. Жинкин, А. А. Леонтьев, С. Л. Рубинштейн және т. б. ғылыми зерттеулердің нәтижелерімен расталады.

Кілтті сөздер: жалпы сөйлеу тілінің дамымауы (ЖСТД), онтогенез, диалог, ауызша сөйлеу.

Аннотация. Социальное взаимодействие людей осуществляется как вербально, так и невербально, но ведущая роль в передаче и восприятии информации принадлежит диалогу. Диалогическое взаимодействие позволяет нам выражать свои желания, достигать понимания, решать актуальные проблемы.

Известно, что развитие диалогической речи в онтогенезе происходит относительно рано и спонтанно, но общение происходит под влиянием собеседника и основано на предметной деятельности. Содержание диалогической речи детей зависит от их актуальных интересов, вида ведущей деятельности. Приобретая навыки ведения диалога, ребенок познает мир, усваивает социальные связи; активно развивается его познавательная сфера, формируется речевое мышление, это Л. С. Выготский, Н.Н. Горелов, Н. Н. Жинкин, А. А. Леонтьев, С. Л. Рубинштейн и др. подтверждается результатами научных исследований.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи (ОНР), онтогенез, диалог, устная речь.

Annotation. Social interaction of people is carried out both verbally and nonverbally, but the leading role in the transmission and perception of information belongs to dialogue. Dialogical interaction allows us to express our desires, achieve understanding, and solve current problems.

It is known that the development of dialogic speech in ontogenesis occurs relatively early and spontaneously, but communication occurs under the influence of the interlocutor and is based on objective activity. The content of children's dialogical speech depends on their actual interests, the type of leading activity. Acquiring the skills of dialogue, the child learns the world, assimilates social connections; his cognitive sphere is actively developing, speech thinking is formed, this is L. S. Vygotsky, N.N. Gorelov, N. N. Zhinkin, A. A. Leontiev, S. L. Rubinstein, etc. confirmed by the results of scientific research.

Keywords: general underdevelopment of speech, ontogenesis, dialogue, oral speech.

Диалогтың өзіндік ерекшелігін, құрылымын, монологиялық сөйлеуден айырмашылығын көрсететін лингвистикалық сипаттамасы А. Г. Арушанова, М. М. Бахтин, З. В. Валюсинская, Т. Г. Винокур, М. Л. Кнапп, Л. Б. Щерба, Л. П. Якубинский сияқты тіл білімі саласындағы танымал ғалымдардың еңбектерінде ұсынылған. [1,2,3,5,15,29,31]. Авторлар диалогтардың жіктелуін ғана емес, сонымен қатар сөйлеу әрекетінің субъектілері өздерінің коммуникативті ниеттерін жүзеге асыру үшін қолданатын репликалардың құрылымдық-семантикалық ерекшеліктерін де бағалайды.

А. Н. Гвоздев бала мектеп басталғанға дейін ауызекі және күнделікті сөйлеу стилін игеретінін, бірақ кітап стилінің грамматикалық элементтері ол үйренбегенін атап өтті. Әдеби тілге тән грамматикалық элементтерді игеру мектеп жасына түседі. А. Н. Гвоздев екі жастан бастап баланың өтініштерінің тоқсан пайызы біреуге бағытталғанын және диалог айтарлықтай орын алатынын жазды. Ол барлық балалардың сөйлеуінің сексен пайызын құрайды [8].

Белгілі психолог ғалым В. С. Мухина мектеп өмірінің қарсаңында балалардың өзін-өзі тануының жаңа деңгейі пайда болады деп жазады, ол «ішкі позиция» тіркесімен дәл анықталады [21]. Бұл ұстаным баланың өзіне, айналасындағы адамдарға, оқиғалар мен істерге саналы көзқарасын білдіреді. Ішкі позицияның пайда болуы баланың болашақ тағдырындағы бетбұрыс нүктесіне айналады, оның жеке, салыстырмалы түрде тәуелсіз жеке дамуының басталуын анықтайды. Мұндай позицияның қалыптасу фактісі баланың санасында қалыптасқан жағдайларға қарамастан, ол ұстанатын немесе ұстануға тырысатын моральдық нормалар жүйесі ерекшеленетіндігінде көрінеді.

Бастауыш мектеп жасында баланың диалогтық сөйлеуі қарқынды дами береді. Оқу процесінде бастауыш сынып оқушылары ақпараттық диалогты, конфессиялық диалогты және нақты диалогты жиі қолданады. Түсіндіру керек, Ақпараттық диалог-бұл негізінен пәндік ақпараттың хабарламасы. Конфессиялық диалог-бұл тәжірибе туралы шағымдар мен эмоционалды әңгімелер.

А. М. Шахнарович атап көрсетеді: бастауыш мектеп жасындағы баланың диалогында ақпарат алмасады, дау туындауы мүмкін, онда қатысушылардың әрқайсысы өз ұстанымын себептік түсіндірмелермен нығайтады және оны логикалық түрде ақтайды. Әрбір қатысушы екіншісінің дәлелдеріне назар аударады, әңгімелесушінің көзқарасын қабылдайды немесе қабылдамайды. Осы кезеңдегі Диалог репликалардың байланысы мен жалпы әңгіме тақырыбымен сипатталады [28].

Диалогтық қарым – қатынастың тұрақты тәжірибесі Бастауыш сынып оқушысын адамдардың іс-әрекеттері мен мінез-құлқы туралы ойлауға мәжбүр етеді; үнемі дамып келе жатқан білімді қарым-қатынаста белсенді қолдануға итермелейді, сонымен қатар әр қадамда балаға оның жалпылау мен бағалаудың қайсысы дұрыс, қайсысы қате екенін көрсетеді. Қарым-қатынастың екі негізгі себебі бар:

Осылайша, диалогты сау баланың сөйлеуінің бастапқы формасы ретінде қарастыру керек. Ересек пен баланың қарым-қатынасында жиі кездесетін диалогтың сұрақ-жауап түрі. Бұл кезеңде диалогтың бастамашысы ересек адам. Белгілі бір жағдайға сүйене отырып, диалогтық өзара әрекеттесу барысында бала шешендік сөзді түсінуге үйренеді, лексиканы жинақтайды, оны өз бетінше біріктіруге тырысады, мәлімдемелер шығарады. Оның өз пікірін тұжырымдау, пайымдау қажеттілігі бар. Ситуациялық диалогтың бұрынғы құралдары оны қанағаттандырмайды және ол неғұрлым күрделі контекстік сөйлеуді игеруге көшеді, оның мазмұны тыңдаушыға белгілі бір жағдайдан емес, сөздердің, сөйлемдердің тіркесімінен, яғни сөйлеудің өзінен түсінікті болады. Бірте-бірте диалог ішіндегі дені сау баланың сөйлеу мүмкіндіктерін дамыту қарым-қатынастағы пассивті позициядан бастамашыл, ситуациялық сөйлеуден контекстік сөйлеуге ауысады.

Сөйлеу патологиясы кезінде, оның ішінде жалпы сөйлеу тілінің дамымауы (ЖСТД) кезінде диалогтың дамуы күрделене түседі. Әрине, ЖСТД бар бала қарым-қатынасқа түсе отырып, қарым-қатынастың табиғи қажеттілігін сезінеді, бірақ сөйлеу құралдарының жетіспеушілігі және оларды барабар қолданудың күрделілігі ересектермен де, құрдастарымен де әлеуметтік - коммуникативті өзара әрекеттесуді орнатуға кедергі келтіреді. Бұл факт бойынша О. Е. Грибова, Л. Н. Ефименко, С. А.

Миронова, Т. Б. Филичева және басқа да логопед ғалымдарының еңбектерінде нұсқаулар бар. [11, 12, 23, 25].

Сонымен, отандық логопедияның теориялары мен практикасында (қалыпты есту қабілеті бар және алғашқы азықтық интеллектісі бар балаларда) дәстүрлі түрде сөйлеу патологиясының осы формасы арқылы әкелінеді, онда сөйлеу жүйесінің құрамдас бөлігінен пайда болатын қалыптасу бұзылысы болады. Р.Н.Левинаның ілімі бойынша, баланың сөйлеу қабілетсіздігі топ тілдік қарым-қатынас құралдарымен (фонетикалық, лексикалық, грамматикалық) жұмыс істей алмауынан және тәрбиенің айқын кемшіліктерінен, сонымен қатар сөйлеуді қабылдаудың, сөйлеуді декодтаудың айқын кемшіліктерінде көрінеді [18].

Әдеби дереккөздерді талдау ғылыми әдебиеттердегі диалогтық сөйлеудің дизонтогенезі мәселесі жеткілікті түрде қамтылмағанын көрсетті. Негізгі авторлықта бұл мәселе жалпы ЖСТД бар балалардың сөйлеу әрекетін бағалау контекстінде қарастырылды. Сонымен қатар, ғалымдар бірауыздан диалогтық сөйлеуді дамыту логопедиялық жұмыстың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Бұл туралы В. К. Воробьева, Ю. Ф. Гаркуша, о. Ну өз еңбектерінде жазды. Грибова, Л. Н. Ефименкова, Н.С. Жукова, Р. И. Лалаева, Т. А. Ткаченко, Э. Г. Федосеева, Т. Б. Филичева, Г. В. Чиркина және т. б. [4,9,11,12, 17, 20, 23,24,25,26].

Бізге бастауыш мектеп жасындағы үшінші деңгейдегі (И. және С.) ЖСТД балаларына сабақ кешенін дамыта отырып, диалогтік сөйлеуді дамытуға көмектесу мүмкіндігі тұды. Бірдей жастағы, бірдей мүмкіндіктері бар және ұқсас проблемалары бар балалар, сонымен қатар біз олардың достығын ескердік. Ұлдардың сөздік қоры өте үлкен, олар қарапайым және күрделі сөйлемдер құра алады, өз ойларын білдіре алады. Әрине, олардың сөйлеуі жетілмеген, аграмматизмге толы, сөздердің аяқталуы мен екпін қоюда қателіктер жібереді, бірақ олар әлі де диалог құруға тырысады, өйткені олар қарым-қатынасқа ұмтылады. Біз ең алдымен оларды қызықтыруымыз керек, оқу процесіне және диалогтық сөйлеуді дамытуға қатысуымыз керек деп санаймыз. Сондықтан, біздің ойымызша, диалогтық сөйлеудің үшінші деңгейіндегі кіші мектеп оқушыларының дамуының маңызды құралы балалар әдебиетін оқуға тарту болып табылады, ең алдымен, бұл ертегілер мен әңгімелер, олардың мазмұны кейіпкерлердің қарым-қатынас мазмұнын сипаттауға бай. Әдеби шығармаларды түпнұсқа және шығармашылық берілісте қолдану осы санаттағы балалардың диалог дағдыларын игеруіне маңызды ынталандыру бола алады. Сабақтар кешеніне біз балалардың ертегілерді үйренуін, рөлдер бойынша мәнерлеп оқуды енгіздік. Сондай-ақ, диалогтық сөйлеуді дамытудың тиімді әдісі-қуыршақ театрын ұйымдастыру, онда әр бала өз бетінше сөйлейтін кейіпкерді таңдайды.

Логопедиялық сабақтар барысында балаларды үшінші деңгейдегі ЖСТД-мен диалогтық қарым-қатынасқа қойылатын ережелермен таныстыруды қамтамасыз ету маңызды. Мұны нақты және ертегі кейіпкерлері қатысатын жағдайларды ойнату арқылы жасауға болады. Таныс сюжеттерді сахналауға машықтанған жөн. Сюжеттік суреттерге сүйене отырып диалог құру да тиімді болады. Жалпы, ЖСТД бар оқушылар диалог жүргізудің белгілі бір нормаларына өз бетінше келе алатын жағдайлар қажет.

Осылайша, ЖСТД-мен ауыратын балаларда диалогтық сөйлеудің үшінші деңгейінің дамуына кейіпкерлердің коммуникативті байланыстарының мазмұнына бай әдеби мәтіндер ықпал етуі мүмкін. Жоғарыда атап өткеніміздей, бұл оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес ертегілер мен әңгімелер. Сонымен қатар, балаларды кейіпкерлердің дайын жолдарын қарызға алуға және көбейтуге ғана емес, сонымен қатар олардың диалогтарын шығармашылық өңдеуге итермелеу маңызды. Осыған байланысты ЖСТД-мен ауыратын бастауыш сынып оқушысының сөйлеу қабілетінің үшінші деңгейін қалыптастыру қажеттілігі туралы айту орынды. Көркем мәтіннің ерекшелігі-ондағы диалогтар әңгімеге сәйкес қимылдардың, мимиканың, пантомимиканың сипаттамаларымен байланысты.

Логопедиялық сабақтарында диалогтық сөйлеудің ЖСТД үшінші деңгейіндегі бастауыш сынып оқушыларының дамуы үшін әртүрлі шығармаларды қолдануға болады:

- орыс халық ертегілері. Мысалы, «Заюшкина избушка», «Бұршақ тұқымы», «Түлкі мен ешкі», «Мысық пен түлкі» және т. б. ертегілер.;

- орыс авторлық ертегілері. Мысалы, М. Горькийдің «Торғай», «Самовар» ертегілері; Л. Пантелеевтің «Фенька», «Екі бақа» ертегілері; К. Г. Паустовскийдің «Бұзылған Торғай», «Жылы нан» және т. б. ертегілері.;

- шетелдік авторлық ертегілер. Мысалы, Ш. Перроның «Қызыл телпек», «Етік киген мысық», «Бала-саусақ» және т. б. ертегілері.;

- әңгімелер. Мысалы, Н. Носовтың «Телефон», «Автомобиль», «Тірі шляпа», «Қияр», «Қиялшылар» әңгімелері; Л. Пантелеевтің «Қорқақ», «Адал сөз», «Тиін мен Тамарочка туралы», «Торай қыз сөйлеуді қалай үйретті», «Хат – Сіз»; М. Зощенконың «Леля мен Минка» (әңгімелер

циклі), «Галоштар мен балмұздақ» әңгімелері; К. Г. Паустовскийдің «Шырша конустары бар себет», «Борсық мұрын», «Қоян табандары», «Ұры мысық» және т. б. әңгімелері.

Мысалы, Н. Носовтың әдеби шығармашылығына ерекше көркемдік-сөйлеу жүйесі тән. Бұл автордың әңгімелерінің жанрлық ерекшеліктері динамикалық, күтпеген күлкілі жағдайларға толы сюжеттің болуымен анықталады.

Н. Носовтың шығармаларында да, басқа балалар жазушыларының әңгімелері мен ертегілерінде де диалогтың әртүрлі түрлері бар, оларды логопедиялық жұмыста оқу материалы ретінде пайдалануға болады:

- әдеттегі «сұрақ-жауап» түріндегі диалогтар,
- «тұйық диалогтар» (репликалармен алмасу әңгімені алға жылжытпайды),
- диалогтар-балалар сөйлеуінің эмоционалды сипатын және оның жетілмегендігін көрсететін «еркеліктер».

Логопедиялық сабақтарда пысықталған диалогтардың балалардың сөйлеу тәртібіне жақын болуы өте маңызды. Бұл лексикалық күрделіліктің, поэтикалық бейнелердің шамадан тыс қанықтылығының болмауын қамтамасыз етеді. Мұндай диалогтар пайдалы, олардың мазмұны проблеманы шешуді, шешімді іздеуді, ақпаратты беруді, бір кейіпкердің күмәнін көрсетуді және оны басқа кейіпкермен сендіруді қамтиды.

Балаларға арналған қызықты әңгімелерді пайдалану бастауыш сынып оқушысының көңілін көтеріп қана қоймай, оған өзінің эмоциялары мен тәжірибелерін білуге үйретеді. Әлеуметтік-эмоционалды Даму осы жас кезеңінде өте маңызды, оны О. В. Якубенко дұрыс көрсетеді [30]. Бұл көбінесе пікір алмасуды қамтамасыз ететін диалогтың басталуына түрткі болатын эмоциялар.

И. және С. балалардағы логопедиялық сабақтар барысында әдеби шығармалардан диалогтарды қолдану арқылы ауызша қарым-қатынас тәжірибесін байыту, коммуникативті өзара әрекеттесу тақырыбын байыту, олардың сөйлеу дағдыларын сәтті игеру қамтамасыз етілді.

Әдеби шығармалар материалында біз балаларда келесі типтегі репликаларды қолдану қабілетін дамытуға қол жеткіздік: реплика-ынталандыру, реплика-реакция. Реплика байланысының осындай түрлері қалыптасқан:

- сұрақ-жауап,
- қосу,
- түсіндіру,
- тарату,
- келісім,
- қарсылық.

Сондай-ақ, балаларда сөйлеу этикетінің формулаларын қолдану тұрғысынан оң нәтижелер бар.

Әдеби шығармалардан дайын диалогтарды жаңғырту, сондай-ақ диалогтардың шығармашылық берілуі үшінші деңгейдегі ЖСТД оқушыларына диалогта қолданылатын репликалардың формаларын ғана емес, сонымен қатар диалогтың негізгі ережелерін: кезектілікті сақтау, әңгіме тақырыбын сақтау және дамытуды үйренуге көмектеседі.

Жоғарыда айтылғандай, осы деңгейдегі бастауыш сынып оқушыларына иллюстрацияларға сүйене отырып Диалогтар, оларда бейнеленген кейіпкерлер жүргізе алатын әңгімелерді жаңғырту ұсынылуы керек. Бұл жағдайда балалардың дұрыс сұрақтар қою және оларға мағыналы жауап беру қабілетінің дамуына назар аудару маңызды. Диалогты сахналау алдында диалогтық қарым-қатынас ережелерін бекіту керек. Балалар сұрақты соңына дейін тыңдауға, сұхбаттасушысының сөзін бөлмеуге, кідіртуге, қарым-қатынас этикетін сақтауға үйренуі керек.

Осылайша, диалогтық сөйлеудің үшінші деңгейіндегі ЖСТД-мен ауыратын балалардың дамуына әдеби мәтіндер ықпал етеді, олар түпнұсқа және шығармашылық берілістерде қолданыла алады. Ертегілер мен әңгімелер материалында балаларды құрдастарымен және ересектермен қарым-қатынас орнатуға, сөйлеу этикетіне, тілдік бірліктерді барабар қолдануға үйрету керек.

Пайдаланылған көздердің тізімі

1. Арушанова, А.Г. Истоки диалога: 5-7 лет: Конспекты занятий [Текст] / А.Г. Арушанова, Н.В. Дурова. – М.: Мозаика-Синез, 2004. – 184 с.
2. Бахтин, М.М. Вопросы литературы и эстетики [Текст] / М.М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1975. – 504 с.

3. Валюсинская, З.В. Вопросы изучения диалога в работах советских лингвистов // Синтаксис текста [Текст] / З.В. Валюсинская. – М.: Наука, 1979. – С. 299 – 313. Так оформляется одна глава (часть) из книги автора
4. Воробьева, В.К. Методика развития связной речи у детей с системным недоразвитием речи [Текст] / В.К. Воробьева. – М.: АСТ, 2009. — 158 с.
5. Винокур, Т.Г. Диалогическая речь [Текст] / Т.Г. Винокур. – М.: Просвещение, 1990. – С. 134 – 153.
6. Выготский, Л.С. Мышление и речь [Текст] / Л.С. Выготский. – М.: Лабиринт, 1999. – 352 с.
7. Выготский, Л.С. Проблемы дефектологии [Текст] / Л.С. Выготский. – М.: Просвещение, 1995. – 527 с.
8. Гвоздев, А.Н. Вопросы изучения детской речи [Текст] / А.Н. Гвоздев. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2007. - 472 с.
9. Гаркуша, Ю.Ф. Коррекционно-воспитательная работа по закреплению речевых навыков и умений у дошкольников с ОНР [Текст] / Ю.Ф. Гаркуша // Дефектология. – 1988. – № 2. –С. 60–66.
10. Горелов, И.Н. Избранные труды по психолингвистике [Текст] / И.Н. Горелов. – М.: Лабиринт, 2003. - 317 с.
11. Грибова, О.Е. К проблеме анализа коммуникации у детей [Текст] / О.Е. Грибова. – М.: Академия, 2005. – 116 с.
12. Ефименкова, Л.Н. Коррекция устной и письменной речи: пособие для логопеда [Текст] / Л.Н. Ефименкова. – М.: Владос, 2001. – 335 с.
13. Жинкин, Н.И. Язык – речь – творчество (избранные труды) [Текст] / Н.И. Жинкин. – М.: Лабиринт, 1998. – 368 с.
14. Жукова, Н. С. Логопедия: преодоление общего недоразвития речи у дошкольников [Текст] / Н.С. Жукова, Е.М. Мастюкова, Т.Б. Филичева. –Екатеринбург: Литур, 2010. – 3.16 с.
15. Кнапп, М.Л. Невербальные коммуникации [Текст] / М.Л. Кнапп. – М.: Наука, 1978. - 308 с.
16. Коррекционно-педагогическая работа в дошкольных учреждениях для детей с нарушениями речи [Текст] / Под ред. Ю. Ф. Гаркуши. – М.: Ин-т общегуманитарных исследований, 2007. – 157 с.
17. Лалаева, Р.И. Формирование лексики и грамматического строя у дошкольников с общим недоразвитием речи [Текст] / Р.И. Лалаева, Н.В. Серебрякова. – СПб.: Союз, 2001. – 224 с.
18. Левина, Р.Е. Нарушения речи и письма у детей: избр. тр. [Текст] / Р.Е. Левина. – М.: Аркти, 2005. – 222 с.
19. Леонтьев, А.А. Основы психолингвистики [Текст] / А.А. Леонтьев. – М.: Смысл, 1997. – 287 с.
20. Миронова, С.А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях [Текст] / С. А. Миронова. – М.: Просвещение, 1997. – 204 с.
21. Мухина, В.С. Возрастная психология. Феноменология развития [Текст] / В.С. Мухина. – М.: Издательский центр «Академия», 2009. – 640 с.
22. Рубинштейн, С.Л. Основы общей психологии [Текст] / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – 720 с.
23. Ткаченко, Т.А. Если дошкольник плохо говорит [Текст] / Т. А. Ткаченко. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 1999. – 109 с.
24. Федосеева, Е.Г. Формирование коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи [Текст]: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Федосеева Елена Геннадьевна. – М., 1999. – 17 с.
25. Филичева, Т.Б. Особенности формирования речи у детей дошкольного возраста [Текст]: Дис. ... докт. пед. наук [Текст] / Филичева Татьяна Борисовна. – М., 2000. – 148 с. Так оформляется диссертация: и кандидатская, и докторская
26. Филичева, Т.Б. Психолого-педагогические основы коррекции ОНР у детей дошкольного возраста [Текст] / Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина // Дефектология. – 1985. – №6. – С. 35–39. Научная статья из журнала двух авторов
27. Филичева, Т.Б. Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста [Текст] / Т. Б. Филичева, Г. В. Чиркина. – М.: Айрис-пресс, 2008. – 209 с.
28. Шахнарович, А.М. Человеческий фактор в языке. Язык и порождение речи: Монография [Текст] / А.М. Шахнарович, Е.С. Кубрякова, Л.В. Сахарный. – М.: Наука, 1991. – 240 с.
29. Щерба, Л.В. Языковая система и речевая деятельность [Электронный ресурс] / Л.В. Щерба // http://superlinguist.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=356:2010-09-10-08-48-45&catid=2:2009-11-23-13-32-25&Itemid=5 (дата обращения: 27.07.2017).

30. Якубенко, О.В. Развитие социальных эмоций дошкольников как фактор формирования духовно-нравственной культуры личности [Текст] / О.В. Якубенко // Теория и практика социального государства в Российской Федерации: научно-производственный потенциал и социальные технологии. Материалы III Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. 2015. – С. 196 – 200. Статья автора из сборника материалов конференции

31. Якубинский, Л.П. О диалогической речи [Текст] / Л.П. Якубинский. - М.: Просвещение, 1986. – С. 116 – 123.

UDC 377.6

Alshynbayeva Zh.

Karaganda University named after academician E. A. Buketov

E-mail: Zhuldyz_eldosovna@mail.ru

Kenesbekova S.

Karaganda University named after academician E. A. Buketov

E-mail: saltanat1982kaz@mail.ru

Bolatbek G.

Karaganda University named after academician E. A. Buketov

E-mail: gbotabek97@mail.ru

IN PRACTICE-ORIENTED TRAINING THE EFFECTIVENESS OF SELF-EDUCATION

Abstract. This article examines the effectiveness of self-education in practice-oriented learning. The information about the structural specifics of independent work and its significance in the pedagogical process and expected results is considered. In the process of self-study, the issues of the ability to apply theoretical knowledge gained at the university in practice in real life and, accordingly, to work independently were analyzed. In the course of practice-oriented training, he organizes various tasks and performs work in accordance with the cognitive needs of each student. The effectiveness of self-study lies in the fact that they can increase their self-confidence and increase motivation. Independent education is not the ability to work independently, but the ability to awaken a person's desire to learn, the desire for knowledge, acting in accordance with their pedagogical competence. Improving the quality of work on the assimilation of a new lesson, its consolidation, the use of practice-oriented learning, the repetition of knowledge, skills, skills in the process of independent learning. The analysis of psychological and pedagogical scientific works was also carried out.

Keywords: practice-oriented learning, independent learning, learning process.

Аннотация. Бұл мақалада практикаға бағдарланған оқытудағы өзіндік білім арудың тиімділігі қарастырылады. Өздік жұмыстың құрылымдық ерекшелігі мен оның педагогикалық үрдістегі маңызы және күтілетін нәтижелер жөнінде ақпараттар қарастырылған. Өздік білімоқыту үдерісінде жоғары оқу орынында алған теориялық білімін тәжірибе жүзінде өмірде қолдана алып, соған сәйкес өз бетінше жұмыстар атақара алу қабілеті жайлы мәселелер талданған. Практикаға бағдарланған оқыту барысында әр қилы тапсырмаларды ұйымдастырып, әрбір білім алушының танымдық қажеттілігіне сай іс атқарады. Өздік білім арудың тиімділігі олардың өздеріне деген сенімділіктерін арттырып, мотивациясын оята алуы. Өздік білім тек өз бетінше жұмыс істей беру емес, өзінің педагогикалық күзіреттілігіне сай әрекет ете отырып, жеке тұлғаның оқуға деген ынтасын, білімге деген құштарлығын оята білуі мақалада кеңінен қарастырылған.

Өздік білім алу барысында сабақтан жаңа ой қорытуы, оны бекіту, практикаға бағдарланған оқыту қолдану, білім, білік, дағдыларды қайталау жұмыс сапасының артуы. Сонымен қатар психологиялық-педагогикалық ғылыми еңбектерге де талдаулар жасалынды.

Түйінді сөздер: практикаға бағдарланған оқыту, өздік білім алу, оқыту үдерісі, педагогикалық қарым-қатынас.

Аннотация. В данной статье рассматривается эффективность самообразования в практико-ориентированном обучении. Рассмотрена информация о структурной специфике самостоятельной работы и ее значении в педагогическом процессе и ожидаемых результатах. В процессе самостоятельного обучения были проанализированы вопросы умения применять теоретические